

DIGITALE

HERBEBOSSING

Stel je voor dat je dagelijkse surfgedrag de planeet groener kan maken en elke klik van je online zoektocht een boom oplevert. Dit is geen science-fictionscenario: zoekmachine Ecosia plant al dan 10 jaar bomen om de wereldwijde achteruitgang van de natuur tegen te gaan. Maar er zit een addertje onder het gras.

De term 'duurzaamheid' is een modewoord geworden in alledaagse gesprekken en op politieke agenda's. Een duurzaamheidstransitie wordt vaak vertaald als het "vergroenen" van de planeet door het planten van bomen, als eenvoudige en direct beschikbare oplossing voor de klimaatnoodtoestand. Bomen kunnen namelijk koolstofdioxide uit de atmosfeer absorberen en zo de temperatuur verlagen. Supra- en internationale organisaties promoten het planten van bomen als een oplossing voor duurzame ontwikkeling, waarbij ecologische en economische ambities worden verenigd. De Europese Unie heeft zich bijvoorbeeld gecommitted 3 miljard bomen te planten tegen 2030 en nodigt daarbij allerlei belanghebbenden uit tot deelname. De "Great Green Wall" is een ander opvallend boomplantproject. Het is een pan-Afrikaanse stap in de richting van klimaatbestendigheid in een van de armste gebieden ter wereld, met als doel het herstel van 8.000 hectare langs de Sahel. Bomen in tropische klimaten absorberen meer CO₂ en dus hebben boomplantprojecten hier een hoger koolstofvastleggingspotentieel. Bomen worden gepromoot als natuurlijke oplossing en dragen bij aan een betere luchtkwaliteit,

wateropvang en temperatuurregeling door hun koelend effect. Ook dienen ze als habitat voor biodiversiteit. De aanplant van bomen in Afrika dient economische doeleinden door uitbreiding van de landbouwmogelijkheden en het verschaffen van extra, maar meestal kortdurende, werkgelegenheid in armere en vaak rurale gebieden. Lokale gemeenschappen kunnen in verschillende stadia bij het project worden betrokken, van het begin tot de afronding, of alleen in de boomplantfase met beperkte toegang tot en rechten op land, waardoor langdurige betrokkenheid twijfelachtig wordt. Bijgevolg worden regio's in het mondiale Zuiden netto-ontvangers van investeringen voor de aanplant van bomen van economisch meer ontwikkelde donorlanden, waardoor relaties van afhankelijkheid en hulp worden bestendig.

Bomen planten digitale platformen

De boomplantgekte is op gang gekomen door privébedrijven. Technologiebedrijven zoals Microsoft en Apple, hebben dit voorbeeld gevolgd en hebben zich ertoe verbonden bomen te planten als onderdeel van hun maatschappelijke

verantwoordelijkheid. Digitale platforms financieren niet alleen het planten van bomen, maar bemiddelen ook tijdens dit proces door compensatiemechanismen voor CO₂-uitstoot door particulieren en bedrijven op te zetten. Microsoft neemt bijvoorbeeld deel aan projecten voor het afvangen van CO₂-uitstoot, om zijn netto-uitstoot van broeikasgassen te verminderen. In plaats van de bestaande emissies van datacentra te compenseren met boomaanplant, schakelt het bedrijf over op hernieuwbare energie. In de huidige data- en klimaatstrijd gaan platforms een stap verder door online handelingen te vertalen in een boomplantverzoek - een toezegging om een boom te planten in de fysieke wereld. Of het nu gebeurt met een online aankoop of een abonnement op een nieuwsbrief: platforms versnellen het planten van bomen door donaties aan herbebossingspartners van hun keuze in wereldwijde projecten. Het optimisme voor boomaanplant heeft wereldwijd aan populariteit gewonnen: voorbeelden van digitale platforms zijn niet veraf in tijd of plaats. In België is Bonsai een mobiele applicatie voor online betalingen die een boom plant voor elke tien gedane betalingen.

De zoekmachine Ecosia, afkomstig uit Duitsland, werd in 2009 opgericht door Christian Kroll met de ambitie om technologie met een positieve impact te ontwikkelen en 100% van de winst te besteden aan het planten van bomen. Ecosia concurreert rechtstreeks met techgigant Google en verbindt zich ertoe een boom te planten voor elke klik op geadverteerde inhoud met haar pay-per-click bedrijfsmodel. In de praktijk staat elke klik op een advertentie dus gelijk aan een verzoek om een boom te planten. Ecosia genereert gemiddeld 0,50 euro per zoekopdracht, terwijl elke boom ongeveer 0,22 euro kost. In tegenstelling tot Google biedt Ecosia een ethischer en transparanter alternatief voor data-hongerige zoekmachines door zoekopdrachten te anonimiseren en af te zien van gegevensopslag. Het gebruiksgemak van het platform stelt gebruikers in staat om via hun scherm een positieve bijdrage aan het milieu te leveren, waardoor een gevoel van participatie ontstaat. Gebruikers kunnen hun impact op het milieu volgen via gepersonaliseerde boomtrackers op de interface. Naast individuele gebruikers moedigt Ecosia studentenactivisme aan via 'Ecosia on Campus'-campagnes, waarbij onderwijsinstellingen worden aangespoord om gebruik van Ecosia te promoten. Bijgevolg is de digitalisering van herbebossing een fenomeen dat al is begonnen, maar nog steeds weinig bestudeerd en daarmee weinig geproblematiseerd wordt.

Ecosia binnen het kapitalisme

Ecosia is een alternatief in een bijna-monopolistische zoekmachinemarkt die gedomineerd wordt door Google. Het bedrijf pleit voor een waardegedreven aanpak met duurzaamheid, integriteit en transparantie als belangrijkste onderscheidende factoren. Ecosia wordt vaak genoemd als voorbeeldige speler in de private sector en beschouwt duurzaamheid als de kern van haar bedrijfsmodel. De zoekmachine toont ook iconen voor milieubewuste bedrijven of juist grote uitstoters om het online zoekgedrag te beïnvloeden. Zo voegt het bijvoorbeeld een grijs icoon van een fabriek toe aan zoekresultaten met betrekking tot olie- en gasbedrijven, terwijl het bij duurzame resultaten een icoon van een groen blad weergeeft. Ecosia toont integriteit door vast te houden aan een model van rentmeesterschap. Als juridisch bindende en onomkeerbare verplichting verbiedt een dergelijk model de verkoop en winstuitkering van het bedrijf om andere redenen dan herbebossing, terwijl het er ook voor zorgt dat het Ecosia-personeel de controle over het bedrijf behoudt, ongeacht de koers. In feite hebben de oprichters en eigenaren van Ecosia 99% van de stemrechten, terwijl de resterende 1% in handen blijft van de 'Purpose Foundation' die een veto kan uitspreken over beslissingen die in strijd zijn met het rentmeesterschapmodel. Hoewel Ecosia tot de privé-sector behoort, wijst ze het dominante paradigma van winstmaximalisering in de zoekmachinemarkt af. Wat transparantie

Het planten van bomen is niet het wondermiddel voor de klimaatnoodtoestand. Bron: Ashley Diane Worsham via Unsplash

betreft, heeft Ecosia verdere stappen gezet voor de privacy van de gebruiker door data niet in te zetten voor commercieel gewin. Ecosia bewaart geanonimiseerde gebruikersgegevens gedurende zeven dagen en biedt gebruikers verbeterde controle over gegevens. Ten slotte publiceert Ecosia maandelijks financiële overzichten waarin het verslag uitbrengt over zijn inkomsten en uitgaven voor belastingen, marketing en operationele zaken. De financiële overzichten bevatten ook details over de bedragen die zijn gereserveerd voor het planten van bomen. De maandelijks frequentie van deze verslagen verhoogt de transparantie van Ecosia in vergelijking met andere (beursgenoteerde) bedrijven, die gewoonlijk hun financiële verslagen op kwartaalbasis publiceren. Ecosia heeft een precedent gecreëerd in alternatieve zoekmachinemodellen door afstand te nemen van data-hongerige praktijken en het ten goede gebruiken van technologie. Toch blijft de zoekmachine afhankelijk van de Big Five voor essentiële infrastructuurdiensten en daarmee haar technologische voortbestaan. Het zijn namelijk Microsoft, Amazon, Facebook, Apple en Google die de infrastructurele kern vormen van het platformecosysteem en cruciale cloudcomputing- en digitale marketingdiensten leveren. De drijvende kracht achter de economische dynamiek van de Big Five wordt gevormd door data, met name de verzameling, interpretatie en commercialisering van persoonlijke en door gebruikers gegenereerde gegevens. Uitgebreide en onbegrijpelijke gebruiksvoorwaarden in juridische taal vergemakkelijken de extractie van gegevens en laten de gebruikers geen ruimte voor onderhandeling. Door processen van gewinning domineren de Big Five het menselijk dagelijks leven door het digitale landschap volledig te beheersen. Hun groeitraject is een voorbeeld van kapitalisme in de digitale wereld, namelijk platformkapitalisme. In de context van boomplantdiensten, kan het zijn dat gebruikers zich niet bewust zijn van platformafhankelijkheden en de daarbij horende voorwaarden, wat in strijd is met hun wens om andere platforms dan de Big Five te gebruiken.

Technologische afhankelijkheid

Ook Ecosia is dus afhankelijk van de Big Five. Het maakt voor haar zoekresultaten direct gebruik van Microsoft Bing, waardoor zoekresultaten bij beide zoekmachines grotendeels dezelfde zijn, ook al past het deze aan om duurzame webpagina's te promoten. Tegelijk is Ecosia afhankelijk van Amazon Web Services (AWS) -voor het hosten en ondersteunen van haar systemen op de cloud in plaats van op fysieke infrastructuur. Ecosia's mobiele applicatie is dan weer gratis te downloaden op de besturingssystemen iOS van Apple en Android van Google die samen een bijna-duopolie hebben door hun gecentraliseerde appstores. Alternatieve besturingssystemen, zoals Symbian, BlackBerry en Windows Mobile, zijn stopgezet, waardoor er geen levensvatbare alternatieven overblijven. Dus heiligt het doel de middelen? De afhankelijkheid van Ecosia van Google is misschien nog opvallender, aangezien zij directe concurrenten zijn. Google's Chrome is wereldwijd de populairste webbrower en ook gebruikers bezoeken Ecosia hoofdzakelijk via de Google browser of via een Chrome extensie. Ten slotte maakt Ecosia gebruik van het bereik van Facebook voor haar digitale reclame en influencer marketing om duurzame connecties met maatschappelijke figuren te creëren. Gezien de marktomstandigheden is het de vraag of er een echt alternatieve zoekmachine kan bestaan. Boomplantapplicaties als Ecosia moeten wellicht hun boom-investeringen ombuigen naar technologische investeringen om een echt alternatief te bieden, waardoor zij mogelijk minder kunnen inzetten op hun duurzaamheidsdoelstellingen.

Ecosia's afhankelijkheid van de Big Five toont haar verstrengeling binnen het platformkapitalisme

Ecosia's afhankelijkheid van de Big Five toont haar verstrengeling binnen het platformkapitalisme. Het blijft een uitdaging voor elke boomplantapplicatie om te bestaan zonder afhankelijk te zijn van een of meer van de Big Five. Als Ecosia aan populariteit wint, kan haar groei dan worden belemmerd door machtige concurrenten? Rechtszaken tegen de Big Five wegens oneerlijke concurrentie en schending van de gegevensbescherming tonen aan dat dit een reëel en groot risico is. Ecosia heeft zijn krachten gebundeld met de privacybewuste alternatieven DuckDuckGo en Qwant om eerlijke keuzes te promoten. In plaats van te streven naar minder afhankelijkheid, ondersteunt Ecosia campagnes voor digitale regelgeving en onderneemt het juridische stappen om het ongelijke zoekmachinelandschap aan de kaak te stellen. Paradoxaal genoeg gaat Ecosia's digitale activisme hand in hand met een kapitalistisch gedreven strategie. Ecosia volgt het pad van andere platforms door te diversifiëren naar onconventionele marktsegmenten en zijn klantenbestand te vergroten. Het bedrijf heeft bijvoorbeeld de *Tree Store* gelanceerd waar gebruikers rechtstreeks boomaanvragen kunnen kopen. Ook kunnen gebruikers bomen planten door kleding te kopen via *Ecosia Clothing*. Misschien nog radicaler is de uitbreiding van Ecosia naar de financiële sector met de introductie van de *Tree Card*, een bankpas van duurzaam gewonnen hout die financiële transacties omzet in aanvragen voor het planten van bomen. Ecosia plant een boom bij elke \$50 die met de *Tree Card* wordt uitgegeven. Maar als het planten van bomen met de zoekmachine van Ecosia een paar cent kost, kan de *Tree Card* dan tot op zekere hoogte worden beschouwd als een vorm van greenwashing? Ecosia's zucht naar groei wordt misschien het meest zichtbaar in een van zijn nieuwste producten, *Ecosia Trees*.

Deze boomplantdienst voor online bedrijven stelt hen in staat het planten van bomen te integreren in elke online actie, of het nu gaat om een online aankoop of een abonnement op een website, waardoor het planten van bomen slechts een klik verwijderd is. Ecosia's uitbreiding naar schijnbaar ongerelateerde markten vergroot haar gebruikersbestand en waardering, en onthult haar verbondenheid met het kapitalisme en de mate waarin het doordringt in het dagelijks leven.

Ecologische overwegingen: een waarschuwing

Het interpreteren van Ecosia door de lens van platformkapitalisme toont de verwevenheid en afhankelijkheden van het platformecosysteem. Ecosia is eerder een puzzelstukje in de huidige datagestuurde maatschappij dan een complete draai weg van het dominante paradigma. Kritische beschouwingen over Ecosia in de academische literatuur zijn schaars maar noodzakelijk om de pogingen tot kwantificering en commodificatie van de natuur te begrijpen. Naast kapitalistische verbanden zijn er ecologische overwegingen met betrekking tot het planten van bomen als oplossing voor het duurzaamheidsvraagstuk. Ten eerste wordt bomen planten vaak geprezen als een wondermiddel voor sociaalecologische problemen, waarbij complexe natuurlijke processen worden genegeerd en Noord-Zuid-afhankelijkheden in stand worden gehouden. Het opsommen van het aantal geplante bomen verheerlijkt bomen en benadrukt, zo niet overdrijft, klimaatactie en claims over klimaatneutraliteit of -positiviteit die weinig onderbouwd zijn. Ten tweede leidt de aanplant van bomen de aandacht af van politiek onpopulaire maar gemakkelijk beschikbare alternatieven. Het behoud van bestaande bossen is ecologisch gunstiger, aangezien oude bossen meer CO2 kunnen vastleggen dan zaailingen en jongere bomen. Evenzo kunnen ontgroeiperspectieven, gebaseerd op spaarzaamheid die afwijken van het consumentisme, onmiddellijke gevolgen hebben voor de planeet. Tot slot is het problematisch, zo niet bijziend, om individuen verantwoordelijk te stellen voor klimaatactie in plaats van milieuschadelijke industrieën, gezien hun aandeel in de planetaire achteruitgang. Hoewel Ecosia een nobel doel dient, bestendigt het structuren die rechtstreeks bijdragen aan de klimaatnoodtoestand. Het planten van bomen is een snelle oplossing die de aandacht afleidt van diepere oorzaken en minder politiek populaire oplossingen. Als Ecosia haar positieve impact op het milieu wil vergroten, moet het deze problemen aanpakken. Wat duidelijk wordt, is dat bomen planten - en de digitale platforms die daarin bemiddelen - niet het wondermiddel vormt voor de klimaatnoodtoestand.

Literatuurselectie

- Oricchio, S. (2020a) Politiche di mitigazione e partecipazione: Dall'impatto ambientale del digitale a Ecosia. In *Between Science and Society - Scienza e Società Verso Il 2030*. Napoli: Institute for the Future.
- Oricchio, S. (2020b) Ecologia di un medium ecologico: Il motore di ricerca Ecosia tra r-esistenza e modernizzazione ecologica. *Culture Della Sostenibilità* 25, pp. 161-170.
- Poell, T., Nieborg, D., & van Dijck, J. (2019). Platformisation. *Internet Policy Review* 8, nr.4. pp. 1-13.
- Srnicek, N. (2017). *Platform capitalism*. Cambridge: Polity Press.
- van Dijck, J., Poell, T., & de Waal, M. (2018) *The platform society: Public values in a connective world*. New York: Oxford University Press.

Villi Ieremia (villi.ieremia@kuleuven.be) is een duurzaamheidsprofessional met ervaring in e-commerce en digitale platformen. Dit artikel is gebaseerd op haar masterscriptie. Haar onderzoeksinteresses focust zich op de rol van de privésector in duurzaamheid, de sociaalruimtelijke dimensie van duurzame ontwikkeling en duurzaamheid in de agrosector.